

Problém interpretace Boëthiových termínů *esse* a *id quod est*

Marius Victorinus, *Adversus Arium* IV,19,4–37:

Před jsoucnem (ὄν) a před logem (λόγον) je ona síla a potence existování, která je označována slovem ‚bytí‘, řecky τὸ εἶναι. Toto bytí samo je pojímáno dvěma způsoby: jednak jako universální a původně počáteční bytí, z něhož pochází bytí všeho ostatního, jednak jako bytí, jež náleží všemu ostatnímu, co následuje po něm: rodům, druhům a dalším takovým [entitám]. První bytí je však do té míry neparticipova(tel)né, že ho nelze nazvat ‚jedno‘, ani ‚jediné‘, nýbrž pro své vyvýšení je před jedním i před jediným, mimo jednoduchost, je spíše preexistencí než existencí, ... nekonečné, nevymezené ..., a proto bez formy ... Proto není ani jsoucnem (ὄν), neboť jsoucno (ὄν) je již něčím určitým, inteligibilním a poznatelným ... Tím, že (*sc.* logos) nekonečnému ve věcech ukládá mez, formuje věc, aby obdržela svou vlastní existenci ... Nakolik je (*sc.* věci) vymezuje a uzavírá je, poskytuje jedné každé [věci] formu, je to jsoucno (ὄν), neboť od té chvíle bude existovat určitá forma bytí.

Ante ὄν et ante λόγον, vis et potentia existendi illa est quae significatur hoc verbo quod est esse, graece quod est τὸ εἶναι. Hoc ipsum esse duobus accipiendum modis, unum, ut universale sit et principaliter principale, unde in ceteris esse sit, alioque esse est ceteris quod est omnium post vel generum vel specierum atque huius modi ceterorum. Verum esse primum ita imparticipatum est ut nec unum dici possit, nec solum, ultra simplicitatem, praeexistentiam potius quam existentiam ... infinitum, interminatum ... et idcirco sine forma; ... Unde nec ὄν. Certum enim etiam quiddam est ὄν, intellegibile, cognoscibile ... Inponendo enim infinito terminum rebus ad existentiam unicuique sua et propria ... Ex eo autem quod definit atque concludit, unumquidque formam tribuens, ὄν est, iam existens, cum fuerit, eis quod est esse, certa forma.

Marius Victorinus, *Adv. Ar.* II, 4,8–19:

Protože však bytí nemůže být pochopeno, když jasně nepoznáváme, co jest, je ono bytí, jakmile je již pochopitelné, nazýváno jsoucnem (ὄν), tj. jakousi formou přístupnou poznání. Toto [bytí], které je již ‚takovým‘ bytím, se nazývá jsoucnem (ὄν) ... To však neznamená, že by proto bytí bylo zároveň ... jsoucnem (ὄν), ... neboť jsoucno (ὄν) je bytí zformované určitou podobou. Čiré bytí přece nahlížíme jako čiré jen tehdy, když je nahlížíme jako již zformované – forma totiž plodí náhled –, a to jasně dosvědčuje, že něco jiného je forma a něco jiného to, co je formováno. To, co je formováno, je však bytí, zatímco forma je tím, co dovoluje nahlédnout bytí.

Verum quia potest accipi esse non aperte quid sit, illud esse, si iam comprehendibile erit, ὄν dicitur, id est forma quaedam in notitiam veniens; quod tale esse iam ὄν ... dicitur ... Quod autem est esse, non continuo ... est ... ὄν ... Est enim ὄν figura quadam formatum illud quod est esse; quod tamen purum, tunc purum intellegitur cum intellegitur iam formatum – forma enim intellectum ingenerat – manifeste pronuntiat aliud esse formam, aliud quod formatum est. Quod autem formatum est, hoc est esse; forma vero est, quae intellegi facit illud quod est esse.

Themistius, *In libros Aristotelis De anima paraphrasis* 3,4 (CAG 5/1, 95,35–96,1):

Něco jiného je voda a něco jiného bytí vodou. Voda je totiž tím, co je [složeno] z látky a formy, zatímco bytí vodou je formou vody a tím, na základě čeho voda jest. Každá věc je totiž charakterizována nikoli na základě látky, nýbrž na základě formy.

ἄλλο μὲν ἐστὶν ὕδωρ, ἄλλο δὲ ὕδατι εἶναι· ὕδωρ μὲν γὰρ τὸ ἐξ εἶδους καὶ ὕλης, τὸ δὲ ὕδατι εἶναι τὸ εἶδός ἐστι τοῦ ὕδατος καὶ καθ' ὃ ἐστὶν ὕδωρ· ἕκαστον γὰρ οὐ κατὰ τὴν ὕλην, ἀλλὰ κατὰ τὴν μορφήν χαρακτηρίζεται·

Alexandr z Afrodisiady, *De anima (Supplementum Aristotelicum* 2/1, 87,6–8):

U všeho složeného z látky a formy je něco jiného „toto něco“ a „bytí tímto“ ... u forem oddělených od látky je „toto něco“ a „bytí tímto“ totéž.

ἔστι ... ἐπὶ τῶν συνθέτων ἐξ ὕλης τε καὶ εἶδους ἄλλο τὸ τόδε τι, καὶ ἄλλο τὸ τῷδε εἶναι ... ἐπὶ τῶν εἰδῶν τῶν χωρὶς ὕλης ταῦτόν τὸ τόδε καὶ τὸ τῷδε εἶναι.

Boëthius, *Quomodo trinitas unus deus* 2

...spíše [je třeba] zkoumat samu formu, která je pravou formou, a nikoli obrazem. Tato forma je bytím samým a tím, z čeho pochází bytí. Veškeré bytí totiž pochází z formy ... O ničem tedy neříkáme, že jest, na základě látky, nýbrž na základě jemu vlastní formy. Božská substance je však formou bez látky, a proto je jedno a je [totožná s] „tím, co jest“. Ostatní jsoucná však nejsou [totožná s] „tím, co jsou“.

... sed potius inspicere formam quae vere forma neque imago est et quae esse ipsum est et ex qua esse est. Omne namque esse ex forma est ... Nihil igitur secundum materiam esse dicitur sed secundum propriam formam. Sed divina substantia sine materia forma est atque ideo unum et est id quod est. Reliqua enim non sunt id quod sunt.

